

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2024.54.304879>
УДК 343.9.018/343.988

І. А. Дришлюк, канд. юрид. наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Кафедра кримінального права, кримінального процесу та криміналістики
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна
e-mail: drishliukia@gmail.com

О. В. Нарожна, заст. декана економіко-правового факультету, ст. викладач
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Кафедра кримінального права, кримінального процесу та криміналістики
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна
e-mail: narozhna@onu.edu.ua
ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0002-9623-6423>

ВІКТИМОЛОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА: ЕФЕКТИВНІ ПРАКТИКИ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

У статті розглянуті питання міжнародного досвіду у сфері віктимологічної профілактики, визначені успішні практики та можливості для співпраці державних та інших органів України. Досліджено запобігання підвищеній віктимізації безпосередніх та потенційних жертв. Проаналізовано успішні міжнародні проекти, їх реалізацію як запозичення українськими неурядовими організаціями для підтримки жертв. Окреслено кращі підходи до віктимологічної профілактики, а також зазначено, що необхідно створити мережу злагоджених дій та ресурсів для більш ефективної протидії злочинності та захисту прав жертв. Визначено основні напрямки міжнародного досвіду та ключові принципи віктимологічної профілактики на базі такого досвіду. Наголошено, що Україна може ефективно запозичити світовий досвід, успішно впроваджуючи найкращі практики міжнародної спільноти.

Ключові слова: віктимологія, жертва, профілактика, запобігання, насильство, міжнародний досвід.

Постановка проблеми. У сучасному світі спостерігається зростання кількості інцидентів насильства, тероризму, кіберзлочинів та інших правопорушень, які мають негативний вплив на психічне та емоційне становище жертв цих подій. В той же час зростає увага до психосоціальних аспектів правопорушень і спільні зусилля міжнародного співтовариства зосереджені не лише на розслідуванні та покаранні злочинців, а й на запобіганні та мінімізації травматичних наслідків для жертв. Проблеми, пов'язані із захистом прав людини та попередженням насильства, є глобальними. Різноманітність міжнародного досвіду дозволяє виявити найефективніші методи та стратегії в цій області.

цифрових інструментів стає ефективним засобом розповсюдження інформації та надання допомоги. Також технологічний прогрес полегшує і міжнародну співпрацю. Зросла свідомість про те, що багато форм насильства є глобальними проблемами, і вирішення їх вимагає спільних зусиль. Міжнародні організації та ініціативи активно сприяють обміну кращими практиками та розвитку міжнародних стандартів у відповіді на виклики віктимології. Спостерігається підвищений інтерес до психосоціальної допомоги, зростає розуміння важливості психосоціальної підтримки для жертв насильства, що підштовхує державні органи до впровадження програм та заходів, спрямованих на підтримку та реабілітацію.

Міжнародний досвід у віктимологічній профілактиці є багатограним і визначається різними підходами, програмами та стратегіями, що застосовуються різними країнами та міжнародними організаціями. Основні характеристики міжнародного досвіду в цьому контексті включають:

1) програми запобігання насильства. Держави виводять на передній план підвищення свідомості щодо наслідків насильства та освіти, яка допомагає уникнути ризиків. Значний час та зусилля спрямовані на подолання гендерних стереотипів та побудову взаємовідносин на основі рівності, програми з протидії насильству над жінками. Важливою частиною є боротьба з гендерними формами насильства, зокрема підтримка ЛГБТQ+, а саме забезпечення включеності та захист прав осіб із різними сексуальними орієнтаціями та гендерними ідентичностями;

2) правовий захист жертв, прийняття законодавчих актів, які забезпечують захист прав та інтересів жертв насильства;

3) ратифікація та дотримання міжнародних конвенцій, наприклад, Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) [2];

4) створення та розвиток центрів, які надають психологічну та юридичну підтримку жертвам, у тому числі у формі групової терапії та реабілітації, програми для тих, хто стикнувся із стресом та травмою;

5) використання технологій у вигляді спостереження за медіа та соцмережами, використання технологій для виявлення та запобігання насильству через медіа та соцмережі, розробка мобільних додатків та онлайн-платформ для звітності про випадки насильства;

6) фінансова підтримка, міжнародні гранти та фонди, спрямовані на впровадження та підтримку проєктів віктимологічної профілактики.

Такі характеристики є яскравим свідченням важливого ресурсу міжнародного досвіду у віктимологічній профілактиці для держав та окремих регіонів при вирішенні проблем насильства та підтримці жертв.

Звернення до міжнародного досвіду віктимологічної профілактики є ключовим через декілька важливих причин, зокрема через одночасно різноманітність та унікальність проблем. Країни різних частин світу стикаються з унікальними викликами і проблемами у сфері віктимологічної профілактики. Міжнародний досвід враховує різноманіття контекстів, культур та соціальних умов, що дозволяє розробити найефективніші методи в кожному конкретному випадку. Такий підхід є доцільним та ефективним, адже дозволяє ідентифікувати та впроваджувати працюючі практики, які можна випробувати в інших частинах

здоров'я та майна цих осіб від протиправних посягань, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя [7, ст. 1];

г) принцип захисту прав жертв полягає в розробці та впровадженні ефективних юридичних механізмів для захисту прав та інтересів жертв насильства;

г) принцип профілактики гендерного насильства. Впровадження таких ініціатив для попередження гендерного насильства та стереотипів нам вбачається ефективним через освітні програми, які стосуються, зокрема раннього виявлення та втручання в ситуацію, а також координація зусиль різних галузей уряду, громадського суспільства та приватного сектору для забезпечення комплексного підходу;

д) принцип використання технологій полягає в застосуванні сучасних технологій для виявлення та моніторингу випадків насильства, а також для надання підтримки жертвам. Також завдяки технологіям забезпечується партнерство та взаємодія з місцевими спільнотами, включення їх у процес вирішення питань віктимологічної профілактики. У тому числі центри адаптації для осіб, звільнених з місць позбавлення волі, громадські формування (наприклад, La Strada), волонтери, які у межах своїх повноважень, можливостей і ресурсів надають матеріальну допомогу і духовну підтримку нужденним і слабо захищеним громадянам і віруючим, що також «звужує поле» віктимізації і віктимності населення [8, с. 180-181].

Ці принципи взаємодіють між собою, створюючи комплексний підхід до віктимологічної профілактики, спрямований на створення безпечного та підтримуючого середовища для всіх людей. Принципи віктимологічної профілактики спрямовані на забезпечення безпеки та добробуту громадян, що позитивно впливає на створення сприятливого соціального середовища. Вони орієнтовані на запобігання насильству та його наслідкам, на виявлення факторів ризику та вплив на них. Принципи враховують гендерні та соціальні аспекти, сприяючи створенню рівних умов для всіх, незалежно від гендерної, етнічної чи соціальної приналежності. Віктимологічна профілактика має на меті захист прав та інтересів потенційних жертв насильства, що є основоположним аспектом гуманітарного підходу. Також зазначені принципи покликані сприяти інтеграції ініціатив віктимологічної профілактики в місцеві спільноти, забезпечуючи підтримку на рівні громад та місцевих організацій та створювати прозорі ефективні механізми.

Міжнародний підхід до віктимологічної профілактики базується на спільних зусиллях держав, міжнародних організацій та громадянського суспільства і орієнтується на глобальне вирішення проблем насильства та підтримку жертв. Такий підхід передбачає, в першу чергу, створення міжнародних стандартів, розробка та прийняття яких у галузі віктимології та захисті прав жертв включає, зокрема Декларацію Організації Об'єднаних Націй основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою [9]. Міжнародні програми та проекти запроваджуються, реалізуються та спрямовані як відповідь на насильство та надання підтримки жертвам. Це може включати партнерства між державами, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами. Таким шляхом легко та ефективно проходить обмін досвідом та найкращими практиками між державами та регіонами для вдосконалення

Campaign [11] спрямована на залучення чоловіків у боротьбу з насильством щодо жінок. Чоловіки, які беруть участь, зобов'язуються виступати проти будь-якої форми насильства та дискримінації. Громадська організація «Біла Стрічка Україна» змогла активізувати діяльність з грудня 2017 року після криміналізації домашнього насильства в Україні.

Міжнародна програма «Safe Cities for Women» (Безпечні міста для жінок), яка була запущена у багатьох країнах, включаючи Індію та Канаду, спрямована на створення безпечних інфраструктурних та соціальних умов для жінок в містах. Зокрема, вона включає в себе поліпшення освітленості, розвиток транспортної інфраструктури та надання психологічної підтримки. У рамках Глобальної флагманської ініціативи «Безпечні міста та громадські простори» в Україні «ООН-Жінки» реалізувала програму «Безпечні міста для жінок і дівчат» у рамках проекту «Підтримка ЄС на сході України: відновлення, розбудова миру та врядування», що фінансувалася Європейським Союзом протягом 2019-2021 років [12].

Шведська (або Скандинавська) модель «Nordic Model» здобула свій початок в Швеції та Норвегії і представляє собою підхід, спрямований на боротьбу з сексуальною експлуатацією та трафікінгом, забороняючи купівлю сексу, а не його продаж. Його основна ідея полягає в зменшенні попиту на послуги секс-індустрії [13].

До вдалих прикладів міжнародних проєктів, спрямованих на зниження віктимності жертв та зменшення їх віктимізації можна також віднести «Violence Against Women, Domestic Abuse, and Sexual Violence (Wales) Act 2015» (Закон про насильство щодо жінок, домашнє насильство та сексуальне насильство (Уельс) 2015 року), який надає широкий захист жінкам від насильства, розширює їх права; програма з фокусом на боротьбу з сексуальною експлуатацією дітей «Ujamaa Africa» (Кенія), яка включає в себе просвітницькі заходи, підтримку для жертв, а також співпрацю з локальними урядовими структурами.

Ці програми та заходи представляють різноманітні підходи до віктимологічної профілактики та захисту прав жертв у різних державах світу. Їхній успіх часто залежить від комплексного підходу, активної співпраці громадськості, урядових органів та громадських організацій.

В Україні найвдалішим прикладом провадження заходів віктимологічної профілактики та запозичення міжнародного досвіду можна назвати щорічну Всеукраїнську акцію «16 днів проти насильства», яка відбувається з 25 листопада по 10 грудня. Ця кампанія вкотре наголошує, що будь-які прояви насильства над людиною, незалежно від її статі, є порушенням її прав [14].

В даний час посилюється значення прямої віктимологічної профілактики через падіння ролі та зниження можливостей не тільки непрямого запобігання кримінальних правопорушень, а й прямої кримінологічної профілактики кримінальних правопорушень. Більш того, апарати правоохоронних органів, можуть використовувати у віктимологічній профілактиці сили, засоби та методи, яких жодні інші державні органи не мають [15, с. 551].

Висновки і пропозиції. Існуючі стратегії міжнародного досвіду віктимологічної профілактики правопорушень мають складні виклики та вже приносять певні позитивні результати, і при цьому також стикаються з

серйозними труднощами. По-перше, ми підкреслюємо необхідність постійного вдосконалення стратегій та методів віктимологічної профілактики, враховуючи швидкий розвиток технологій, зміну соціокультурного середовища та нові форми насильства. По-друге, підкреслюємо важливість широкого партнерства між урядовими організаціями, неприбутковими організаціями, громадянським суспільством та бізнесом для спільного вирішення проблем віктимології та забезпечення підтримки жертв. По-третє, вважаємо за необхідне приділяти особливу увагу необхідності розвивати інклюзивні та культурно-чутливі стратегії, а також гарантувати конфіденційність та безпеку для тих, хто шукає допомогу. По-четверте, акцентуємо важливість постійного дослідження в галузі віктимологічної профілактики та удосконалення практики для забезпечення більш ефективної та людяної стратегії зниження віктимності. Надалі дослідницькі зусилля повинні фокусуватися на вирішенні конкретних труднощів, щоб забезпечити безпеку та підтримку для всіх, хто потребує захисту від насильства.

Міжнародний підхід дозволяє об'єднати зусилля для вирішення глобальних проблем насильства та підтримки жертв, а також сприяє обміну інформацією та досвідом між країнами для досягнення більш вдосконалених стратегій віктимологічної профілактики.

Список використаної літератури

1. Колодяжний М. Г. Сучасний зарубіжний досвід громадського впливу на злочинність : монографія / за ред. В. В. Голіни. Харків : Право, 2017. 252 с.
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (дата звернення: 06.05.2024)
3. Первинна ідентифікація дітей-жертв торгівлі людьми: огляд рекомендацій та інструментів / Марія Антонія Ді Майо. Київ, 2012. 88 с.
4. Кодекс практики щодо забезпечення прав жертв та постраждалих від торгівлі людьми. Опубліковано Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ (БДІПЛ). Варшава, www.osce.org/odihr. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/4/d/543964_0.pdf
5. Теслик Н. М. Віктимологія : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2021. 71 с.
6. Концепція забезпечення захисту законних прав та інтересів осіб, які потерпіли від злочинів, схвалена Указом Президента України від 28 грудня 2004 р. № 1560/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560/2004#Text> (дата звернення: 06.05.2024).
7. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Закон України від 23 грудня 1993 року № 3782-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text> (дата звернення: 06.05.2024).
8. Віктимологія : навч. посіб. / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін. ; за ред. В. В. Голіни і Б. М. Головкіна. Харків : Право, 2017. 308 с.
9. Декларація Організації Об'єднаних Націй про права жертв злочинів та злочинів проти людяності : Резолюція 30/44 від 29 листопада 1985 року. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MU85009R?an=1&ed=1985_11_29 (дата звернення: 06.05.2024).
10. Церкуник Л. В. Зарубіжний досвід запобігання рецидивній віктимізації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2018. Випуск 49. Том 2. С. 137-141.
11. Біла стрічка – світовий символ активізму проти домашнього насильства. Біла стрічка : веб-сайт. URL: <https://whiteribbonukraine.org/about/> (дата звернення: 06.05.2024).
12. Практики в рамках програми «Безпечні міста для жінок і дівчат» в Україні, щоб надихнути на подальші дії. UN Women Україна : веб-сайт. URL:

zi-stvorennya-bezpechnykh-mist-dlya-zhinok-i-divchat-v-ukrayini-dlya-vtilennya-podalshykh-diy (дата звернення: 06.05.2024)

13. Шведська модель протидії попиту = Модель рівності. Nordic Model UA : веб-сайт. URL: <https://sites.google.com/view/nordicmodelua/> (дата звернення: 06.05.2024).
14. В Україні триває акція «16 днів проти насильства». Укрінформ : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-health/3792883-v-ukraini-trivae-akcia-16-dniv-proti-nasilstva.html> (дата звернення: 06.05.2024).
15. Коваль М. М. Поняття, види та форми віктимологічної профілактики кримінальних правопорушень. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 11. С. 550-552.

References

---

1. Kolodiaznyi M. H. (2017). Suchasnyi zarubizhnyi dosvid hromadskoho vplyvu na zlochynnist : monohrafiia / za red. V. V. Holiny. Kharkiv : Pravo. 252 s. [in Ukrainian].
2. Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii pro likvidatsiiu vsikh form dyskryminatsii shchodo zhinok vid 18.12.1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (дата зvernennia: 06.05.2024) [in Ukrainian].
3. Pervynna identyfikatsiia ditei-zhertv torhivli liudmy: ohliad rekomendatsii ta instrumentiv / Mariia Antoniiia Di Maio. Kyiv, 2012. 88 s. [in Ukrainian].
4. Kodeks praktyky shchodo zabezpechennia prav zhertv ta postrazhdalykh vid torhivli liudmy. Opublikovano Biuro z demokratychnykh instytutiv i prav liudyny OBSie (BDIPL). Varshava, www.osce.org/odihr. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/4/d/543964_0.pdf [in Ukrainian].
5. Teslyk N. M. (2021). Viktymolohiia : navchalnyi posibnyk. Sumy : Sumskyi derzhavnyi universytet. 71 s. [in Ukrainian].
6. Kontsepsiia zabezpechennia zakhystu zakonnykh prav ta interesiv osib, yaki poterpili vid zlochyniv, skhvalena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 28 hrudnia 2004 № 1560/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560/2004#Text> (дата zvernennia: 06.05.2024) [in Ukrainian].
7. Pro zabezpechennia bezpeky osib, yaki berut uchast u kryminalnomu sudochynstvi : Zakon Ukrainy vid 23 hrudnia 1993 roku № 3782-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text> (дата zvernennia: 06.05.2024) [in Ukrainian].
8. Viktymolohiia : navch. posib. / V. V. Holina, B. M. Holovkin, M. Yu. Valuiska ta in. ; za red. V. V. Holiny i B. M. Holovkina. Kharkiv : Pravo, 2017. 308 s. [in Ukrainian].
9. Deklaratsiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii pro prava zhertv zlochyniv ta zlochyniv proty liudianosti : Rezoliutsiia 30/44 vid 29 lystopada 1985 roku. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MU85009R?an=1&ed=1985_11_29 (дата zvernennia: 06.05.2024) [in Ukrainian].
10. Tserkunyk L. V. (2018). Zarubizhnyi dosvid zapobihannia retsydyvni viktyimizatsii. Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Serii Pravo. Vypusk 49. Tom 2. S. 137-141 [in Ukrainian].
11. Bila strichka – svitovyi symvol aktyvizmu proty domashnoho nasylstva. Bila strichka : veb-sait. URL: <https://whiteribbonukraine.org/about/> (дата zvernennia: 06.05.2024) [in Ukrainian].
12. Praktyky v ramkakh prohramy «Bezpechni mista dlia zhinok i divchat» v Ukraini, shchob nadykhnuty na podalshi dii. UN Women Ukraina : veb-sait. URL: <https://ukraine.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/10/praktyky-realizatsiyi-prohram-zi-stvorennya-bezpechnykh-mist-dlya-zhinok-i-divchat-v-ukrayini-dlya-vtilennya-podalshykh-diy> (дата zvernennia: 06.05.2024) [in Ukrainian].
13. Shvedska model protydii popytu = Model rinvnosti. Nordic Model UA : veb-sait. URL: <https://sites.google.com/view/nordicmodelua/> (дата zvernennia: 06.05.2024) [in Ukrainian].
14. V Ukraini tryvae aktsiia «16 dniv proty nasylstva». Ukrinform : veb-sait. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-health/3792883-v-ukraini-trivae-akcia-16-dniv-proti-nasilstva.html> (дата zvernennia: 06.05.2024) [in Ukrainian].
15. Koval M. M. (2022). Poniattia, vydy ta formy viktymolohichnoi profilaktyky kryminalnykh pravoporushen. Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal. № 11. S. 550-552 [in Ukrainian].

I. A. Drishliuk, Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University
the Department of Criminal Law, Criminal Procedure and Criminalistics
24/26 Frantsuzkyi Blvd, Odesa, 65058, Ukraine
e-mail: drishliukia@gmail.com

O. V. Narozhna, Deputy Dean of the Faculty of Economics and Law, Senior Lecturer
Odesa I. I. Mechnikov National University
the Department of Criminal Law, Criminal Procedure and Criminalistics
24/26 Frantsuzkyi Blvd, Odesa, 65058, Ukraine
e-mail: narozhna@onu.edu.ua
ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0002-9623-6423>

VICTIMOLOGICAL PREVENTION: EFFECTIVE PRACTICES OF INTERNATIONAL EXPERIENCE

Summary

Victimological prevention is defined as a system of measures and strategies aimed at preventing and reducing violence, as well as at protecting potential and direct victims. In today's world, this topic is becoming more and more relevant, as socio-cultural, technological and political changes create new challenges and opportunities in the field of victimology.

Current challenges are characterized by low public awareness, lack of funding and resources, and cultural relativism. Politicization of problems, ethnic conflicts and deficiencies in legislation are serious tasks for victimological prevention.

The rapid development of technology is giving rise to new forms of violence, such as digital violence and cybercrime. Underestimation of these risks can lead to incorrect use of technologies in the framework of victimology prevention.

The article notes the need to strengthen public participation and develop culturally sensitive strategies. Ensuring privacy and safety for those seeking care is essential to the success of this field. Inclusive and gender-balanced strategies are also identified as key elements for further improvement.

Analysis of international experience indicates the importance of joint work of various sectors of society and global coordination to solve victimological problems.

Victimological prevention requires constant improvement of strategies and methods aimed at adapting to changes in the world. Successful victimization prevention relies on broad partnerships, cultural sensitivity, and the innovative use of technology to achieve the global goals of reducing violence and protecting victims' rights.

Successful victimology prevention requires the joint action of all sectors of society and global coordination. The analysis of international experience shows that the cooperation of various sectors, such as law enforcement agencies, public organizations, government structures, as well as the active participation of international organizations, is a decisive factor in the fight against victimological problems.

In addition, the use of innovative technologies such as artificial intelligence, data analytics and information visualization can significantly increase the effectiveness of victimology interventions and help achieve the global goals of reducing violence and protecting victims' rights.

Keywords: victimology, victim, warning, prevention, violence, international experience.